

משך חכמה

פרשת בשלח – שבת שירה, פסקא כג - לא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תכ טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

סובר שהיה בהרגל, לכך סובר שמרירות המים היה גם כן בטבע המים, ולכך אמר (מכילתא, שם) מרים היו מתחילתן. ודו"ק².

[כד]

(טו, כה - כו) – (כה) וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיִּזְרְהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חַק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ: (כו) וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ:

מה הפירוש "ושם נסהו"

(טו, כה) ושם נסהו. שם³ נשא לו גדולה, דברי רבי יהושע, רבי

המודעי אמר מרים היו מתחלתם שני המים המים ב' פעמים "ע"כ. די ש לדקדק, מה כונתם בזה. ולפי המבואר יתיישב היטב דהולכים לשיטתם, דרבי יהושע סובר שרק כאן התלוננו, ולא מעולם, לכן היו המים מרים רק לשעה לנסות אותם, אבל בטבע המים לא היו מרים, אבל רבי אלעזר דסובר שמעולם היו מתלוננים, סובר שמדה כנגד מדה, היו מים אלו מעולם מרים בטבעם.

² תמצית דבריו: הטעם שכתוב "לאמר", מבואר במכילתא, לרבי יהושע בא הכתוב ללמד שלא התכוננו לשאול בסתם, אלא להתרעם על משה. ולפי רבי אלעזר המודעי, בא הכתוב לומר שמעולם היו מתרעמים על משה. ולשיטתם הולכים עוד, שרבי יהושע סובר שרק לפי שעה היו המים מרים, כשם שהתלוננו לפי שעה בלבד, ולרבי אלעזר המודעי, היו מרים מעולם, כשם שמעולם היו מתלוננים.

[כד]

³ [כד] על הפסוק (טו, כה) "וַיִּצְעַק אֶל ה' וַיִּזְרְהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חַק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ", איתא במכילתא (מסכתא דויסע פרשה א) וז"ל "שם שם לו חק ומשפט, חק זה השבת ומשפט זה כיבוד אב ואם דברי ר' יהושע, ר' אלעזר המודעי אומר חק אלו עריות שנאמר לבלתי עשות מחוקות התועבות (ויקרא יח, ל) ומשפט אלו דיני אונסין ודיני קנסיות ודיני חבלות: ושם נסהו, שם נשא לו גדולה דברי ר' יהושע שנאמר (מלכים-ב כה, כז) נשא אויל מרודך את ראש יהויכין מלך

[כג]

(טו, כד) וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתָּהּ:

מדוע כתוב "לאמר"

(טו, כד) וילנו העם על משה לאמר מה נשתה. [תיבת¹ לאמר אינו מדוקדק]. במכילתא (פרשתא דויסע, א, ד), רבי יהושע אומר, היה להם להימלך בגדול כו' לאמר מה נשתה אלא עמדו ואמרו דברי תרעומות על משה, רבי אלעזר המודעי אומר, למודים היו בדברי תרעומות על משה כו' לכך נאמר לאמר מה נשתה. ופירוש לאמר, שהיו רגילים לאמר. ולכך לשיטתם אזלי לקמן (סעיף ו) על וימתקו המים, רבי יהושע אומר, מרים היו לפי שעה ונמתקו, כי התלונה היתה רק לפי שעה לא בהרגל, ולכן מרירות המים לא היה גם כן בטבע המים אך בגדר מקרה, ורבי אלעזר המודעי

¹ [כג] על הפסוק (טו, כד) "וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתָּהּ", יש לדקדק, דתיבת "לאמר" נראה מיותר. ומבאר המשך חכמה על פי המכילתא כאן (מסכתא דויסע, פרשה א) וז"ל "וילנו העם על משה, ר' יהושע אומר היה להם לישראל להמלך בגדול שבהם תחלה, לומר מה נשתה, אלא שעמדו ואמרו דברי תרעומת על משה. ר' אלעזר המודעי אומר לימודין היו ישראל בדברי תרעומת על משה, ולא על משה בלבד אמרו אלא על הגבורה, לכך נאמר לאמר מה נשתה". ע"כ.

ומבאר המשך חכמה, דכונת המכילתא ליישב תמיה זו, מדוע כתוב "לאמר", ונחלקו בזה רבי יהושע ורבי אלעזר המודעי, דרבי יהושע מפרש, דהא דכתיב לאמר, בא הכתוב ללמד, שזה שאמרו למשה "מה נשתה" לא היתה זו שאלה בלבד, אלא תרעומת, שאם היתה כונתם לשאול כפשוטו "מה נשתה", היה להם לשאול את הגדול שבהם מה נשתה, ולא לשאול זאת את משה רבינו, אבל זה שבאו למשה ושאלוהו מה נשתה, לא היתה כונתם בשאלה זו בסתם, אלא כונתם להתלונן ולהתרעם על משה שהוציאם ממצרים ואין להם מים לשתות, לפיכך כתוב "לאמר" שלא באו לשאול אלא לאמר היינו להתלונן.

אבל רבי אלעזר המודעי מפרש, דהא דכתיב לאמר, בא לומר שהיו ישראל למודים ורגילים בכל הזמן להתלונן ולהתרעם, לכך כתוב לאמר, שתמיד היו מתלוננים, [ומה שאמרו שלא רק על משה היו מתלוננים אלא על ה', אין זה נלמד מתיבת לאמר, אלא בדרך אגב אומר רבי אלעזר המודעי, שהיו מתלוננים על הגבורה גם כן, ולכן המשך חכמה השמיט זאת].

ועל פי זה יתבאר לנו דברי המכילתא דלהלן, דתניא במכילתא (שם) "וימתקו המים, ר' יהושע אומר מרים נהיו לפי שעה ונמתקו, ר' אלעזר

משך חכמה

פרשת בשלח – שבת שירה, פסקא כג - לא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תכ טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

והלכות מרובות (חגיגה י, א), וזהו הלכות, ורבי אליעזר המודעי דסבר משפט דינין, וחוק עריות, סבר והאזנת למצותיו אילו הדינין [גירסת הגר"א] ושמרת כל חוקיו אלו עריות. ודו"ק⁶.

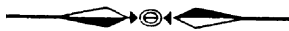

[כו]

(טו, כו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך פי אני ה' רפאך:

משמע דוקא מחלה של מצרים לא אשים, ושאר מחלות כן, חלילה. ועוד, אם לא ישים, מדוע צריך רפואה

נסיון.

[כה - המשך]

⁵ [כה - המשך] והולכים לשיטתם גם במה שפירשו את הפסוק הבא (כו) "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך פי אני ה' רפאך", דנחלקו מהו מצוות ומהו חוקות, דרבי יהושע מפרש דחוקות היינו הלכות, ורבי אלעזר המודעי מפרש שהם עריות. דלפי רבי יהושע ש"חוק" הוא שבת, מפרש דחקיו היינו הלכות, כיון שאמרו בחגיגה (י, א) דהלכות שבת הם מקרא מועט והלכות מרובות, לכן פירש דחקיו הוא ההלכות, היינו הלכות שבת, ומצוותיו מפרש משניות, לפי גירסת הגר"א. וצריך לומר, דדיני כיבוד אב ואם מפורשים במשניות]. אבל רבי אלעזר המודעי לשיטתו שמשפט הוא דינים, מפרש, דמצותיו הם דינים [לפי גירסת הגר"א], והלכות מפרש דהן עריות.

⁶ תמצית דבריו: וכן ביאור הכתוב "והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו" הולכים בזה לשיטתם, דרבי יהושע מפרש לשיטתו דמצותיו הן משניות [שבהם מפורש דיני כיבוד אב], וחוקיו הן הלכות, והיינו הלכות שבת שהן מקרא מועט והלכות מרובות, ורבי אלעזר המודעי מפרש דמצותיו הן דינים, כשיטתו, שמשפט הן דינים, וחוקיו הן עריות, כשיטתו.

[כו]

אליעזר המודעי כו'. מכילתא. לטעמייהו אזלי, דרבי יהושע סובר חוק זה שבת, ומשפט זה כיבוד אב, דברים שלא נצטוו עליהן בני נח (סנהדרין נו, א), ולכך הוגדלו. אבל רבי אליעזר המודעי סובר חוק זה עריות, ומשפט אלו דינים שבהן נצטוו בני נח (סנהדרין, שם), ולכך דריש לשון נסיון על המים. וכל חד דריש חק על מה שבין אדם למקום, ומשפט על בין אדם לחברו, ופשוט⁴.

[כה - המשך]

מה פירשו הכתוב "והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו"

וכן⁵ אזלי לטעמייהו רבי יהושע ורבי אליעזר המודעי בהא דדרשי (פסוק כו) ושמרת כל חוקיו, דרבי יהושע דריש אילו הלכות, משום דלטעמו דחוק זה שבת, והלכות שבת הן מקרא מועט

יהודה, ואומר (במדבר ד כב) נשא את ראש בני גרשון. אמר לו רבי אלעזר המודעי, והלא גדולה אינה תלויה אלא בשי"ן, וכאן לא כתיב אלא בסמ"ך, הא מה ת"ל ושם נסוהו, שם נסה המקום את ישראל" ע"כ.

הנה נחלקו בפירוש הפסוק "ושם נסוהו", דרבי יהושע סובר שהוא מלשון גדולה, שנשא אותם, ומביא על זה פסוקים שנשא הוא גדולה, ורבי אלעזר המודעי הקשה לו שגדולה נכתב תמיד בשי"ן ולא בסמ"ך, אלא כאן הכונה נסיון. ויש לדקדק, מהו שורש מחלוקתם בזה.

ומבאר המשך חכמה, דהולכים לשיטתם דלעיל, דלפי רבי יהושע חוק זה שבת, ומשפט הוא כיבוד אב, לכן מפרש רבי יהושע, שם נסוהו הכונה להגדיל אותם, שקבלו מצות שבני נח לא חייבים בהם, דשבת וכיבוד אב אינם במצוות בני נח (סנהדרין נו, א). אבל רבי אלעזר המודעי סובר שחוק הוא עריות ומשפט הוא קנסות, ושתי מצות אלו בני נח חייבים בהם (שם) לכן דורש נסוהו מלשון נסיון, ולא מלשון גדלות, שלא הגדיל אותם.

ובין רבי יהושע ובין רבי אלעזר המודעי סברי, שחוק הם מצוות שבין אדם למקום, שכך הוא משמעו של חוק, חוק מלך, אלא שנחלקו איזה מצוה בין אדם למקום נתן להם, וכן שניהם סוברים שמשפט הוא מצות שבין אדם לחברו, אלא שנחלקו מה היא.

⁴ תמצית דבריו: ביאור הפסוק "ושם נסהו" - דמבואר במכילתא, ד"חוק" הוא מצות שבין אדם למקום, ו"משפט" בין אדם לחברו. רבי יהושע סובר, דחוק הוא שבת, ומשפט כיבוד אב, ועל זה כתוב "ושם נסהו" מלשון נשא, הגדלים, שנתן להם מצוות שבני נח אינם חייבים בהם. אבל רבי אלעזר המודעי סובר שחוק הוא עריות, ומשפט הם קנסות, וכיון שבני נח מצווין בהם אי אפשר לפרש דנסוהו היינו גדלם, ומפרש דנסוהו היינו מלשון

משך חכמה

פרשת בשלח – שבת שירה, פסקא כג - לא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תכ טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כט]

(טז, ט-יב) - (ט) ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלונתיכם: (י) ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד ה' נראה בענן: פ (יא) וידבר ה' אל משה לאמר: (יב) שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהים לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם:

מדוע משה אמר לאהרן לדבר אל ישראל

(ט יא) ויאמר משה אל אהרן, אמור אל כל עדת בני ישראל קרבו כו' ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל כו' והנה כבוד ה' נראה בענן, וידבר ה' אל משה. לפלא¹³ מה שלא אמר משה בעצמו,

וידבר ה' אל משה לאמר: (יב) שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהים לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם" יש לדקדק, מדוע אמר משה לאהרן לדבר אל העם ולא דיבר משה בעצמו אל העם.

ומבאר המשך חכמה, שידע משה, שמיד כשידבר אל העם, יהיה נגלה עליהם כבוד ה', כמו שהיה באמת, דכתיב (פסוק י) "ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד ה' נראה בענן", לכן משה לא דיבר אל העם, כי היה משה מכין את עצמו לדבר עם השם, ואם היה מדבר עם העם לא היה לו זמן להכין את עצמו לדבר עם ה'. ואף על פי שמשא לא היה צריך להכנה לדבר עם ה', כדכתיב בפרשת אנשים הטמאים שבאו לשאול איך יעשו הפסח, ואמר להם משה (במדבר ט, ח) "ויאמר אלהים משה עצמו ויאמץ מה יצוה ה' לכם", ואמרו על זה בספרי (במדבר בהעלותך, פסקא סח) וז"ל "עמדו ואשמעה, כאדם שאומר אשמע דבר מפי רבי. אשרי ילוד אשה שכך היה מובטח, שכל זמן שהיה רוצה, היה מדבר עמו" ע"כ, זה היה לאחר מתן תורה שפרש מן האשה.

דהנה כתב הרמב"ם (יסודי התורה ז, ז) וז"ל "כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ, רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכיין דעתו ולהזדמן לה, שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת, שנאמר (שם) עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובוזה הבטיחו האל, שנאמר (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת, שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם, שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו

[כח]

(טז, ח) ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמעה ה' את תלונתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחננו מה לא עלינו תלונתיכם כי על ה':

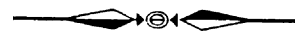
מדוע לא כתוב 'ובבוקר לחם לשבוע' כמשקל הבשר

(טז, ח) בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע. אינו¹¹ על משקל אחד, שהוה ליה למימר ובבוקר לחם לשבוע. ופשוט, דמרמז על מה שאמרו סוף פרק קמא דקידושין (לח, א), עוגות שהוציאו ממצרים טעמו טעם מן. לכן אמר ולחם, פירוש, כמציון אל הלחם שאכלו וטעמו בהעוגות, אותו יתן לכם לשבוע¹².

¹¹ [כח] על הפסוק (טז, ח) "ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמעה ה' את תלונתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחננו מה לא עלינו תלונתיכם כי על ה'", יש לדקדק, דלפי הכתוב "בערב בשר לאכול", היה לכתוב על אותו משקל 'בבוקר לחם לשבוע', ומדוע הקדים לחם לבוקר, וכתב "ולחם בבוקר לשבוע".

ומבאר המשך חכמה, דכאן מרמז הכתוב להא דאמרו בקידושין (לח, א), שאף על פי שהתחיל לרדת מן רק בששה עשר לחודש אייר (רש"י קידושין שם ד"ה חסר), מכל מקום, העוגות שהיו עמהם מיציאת מצרים ועד שירד להם מן, היה בהם טעם מן. לכן בבשר כתב שבערב יתן בשר, כי לא היה להם לפני כן בשר, אבל בלחם הקדים וכתב לחם, כלומר, הלחם הזה שיש לכם עד עכשיו, וטעמו טעם מן, ימשיך לתת לכם אותו לשבוע, לכן שינה את הכתוב בלחם מהבשר.

¹² תמצית דבריו: הטעם ששינה הכתוב ולא כתב 'ובבוקר לחם לשבוע', כמשקל "בערב בשר לאכול", כיון שרמז הכתוב שהלחם שהיה עמהם ממצרים, עד טז אייר שירד המן, היה טעמו כטעם המן, לכן כתב "ולחם", היינו, אותו לחם שהיה לחם ממצרים וטעמו כטעם המן, ימשיך להיות לכם בבוקר לשבוע.

[כט]

¹³ [כט] על הפסוקים (טז, ט-יב) – (ט) ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה' כי שמע את תלונתיכם: (י) ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד ה' נראה בענן: (יא)

משך חכמה

פרשת בשלח – שבת שירה, פסקא כג - לא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך זסקל

תשפ"א, גליון מס' תכ טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[ל]

(טז, י) וַיְהִי כַּדְבַר אֱהָרֹן אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵל הַמֶּלֶךְ
וַהֲנֵה פְּבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ:

מדוע הוצרך הכתוב לכתוב "ויפנו אל המדבר"

(טז, י) ויפנו אל המדבר. מכילתא¹⁵ (בשלח, מסכתא ויסע, פרשה ב)
רבי יהושע אומר לא נפנו עד שנגלה להם גבורה. הוא כשיטתו
(מכילתא, שם), קרבו (פסוק ט) על שנגלתה להם שכינה, ורבי

ומיד נראה כבוד ה' בענן.

ויש לדקדק, מה הפירוש "ויפנו אל המדבר", הרי היו במדבר ודבר אליהם
אהרן במדבר, ואמר להם לקרב לה', היינו לכבוד ה' הנראה בענן, והיה
לכתוב ויקרבו לה'. וזה נראה שהיה קשה למכילתא, ואיתא שם (בשלח,
מסכתא דויסע, פרשה ב) וז"ל "ויפנו אל המדבר, ר' יהושע אומר לא נפנו
עד שנגלתה גבורה" ע"כ, היינו כבוד ה'. וצריך ביאור בכונת רבי יהושע,
[ונכתב המגן אברהם בפירוש זית רענן על ילקוט שמעוני, וז"ל "דייק
מדכתיב והנה כבוד ה' נראה, משמע שנראה כבר ואחרי כן נפנו, שלא היו
מאמינים לאהרן עד שראו" עכ"ל. ולפי זה, הא דכתיב ויפנו אל המדבר, בא
הכתוב ללמד שפנו למדבר לאחר שנראה כבוד ה', ובגנותם של ישראל דיבר
הכתוב שלא האמינו לאהרן.

אבל רבי אלעזר במכילתא חולק על רבי יהושע וז"ל "ר' אלעזר אומר, לא
הפנו אלא על מעשה אבות, שנאמר המדבר, מה מדבר אין בו כלום, אף
אבות הראשונים אין בהם לא עון ולא חטאת" ע"כ. פירוש, דפנו לבקש זכות
אבות, ולכן כתוב ויפנו אל המדבר, ללמד שפנו לבקש זכות אבות שדומים
למדבר שאין להם חטא ועון. ויש לבאר מהו שורש מחלוקתם של רבי
יהושע ורבי אלעזר, דכל אחד פירש בדרך אחרת. בויתור צריך ביאור מדוע
רבי יהושע מפרש שדיבר הכתוב בגנות ישראל, ולא מפרש כרבי אלעזר.

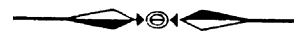
ומבאר המשך חכמה, שהולכים לשיטתם, דלעיל מיניה איתא במכילתא על
הפסוק הקודם, וז"ל "ויאמר משה אל אהרן אמור אל כל עדת בני ישראל
קרבו לפני ה', ר' יהושע אומר קרבו על שנגלתה גבורה. ר' אלעזר המודעי
אומר קרבו כדי ליתן את הדין" ע"כ, הנה היה קשה למכילתא, מה הטעם
שהוצרכו לקרב לפני ה', ונחלקו בזה רבי יהושע ורבי אלעזר, דרבי יהושע
סובר דכיון שנגלה להם כבוד ה', ציוה עליהם אהרן לקרב לפני ה', ולפי זה
לשיטתו מפרש שפנו למדבר היינו על גילוי השכינה, ורבי אלעזר שמפרש
לעיל שציוה אהרן לקרב לה' היתה לתת דין על תלונותם, מפרש לשיטתו
שקרבו למדבר לבקש זכות אבות, ומבואר שורש מחלוקתם, בס"ד.

אולם יתכן כי משה היה מכין עצמו לדבר עם השם, והדיבור של
השם היה תיכף כדברו אל העם (פסוק י), ולא היה לו עת להכנה
אילו דיבר עם העם. אף כי משה לא היה צריך להכנה, כמו שאמר
(במדבר ט, ח) עמדו ואשמעה מה יצוה ה', אשרי ילוד אשה כו'
(ספרי בהעלותך, פסקא סח). כבר ידוע דברי הרמב"ם בהלכות
יסודי התורה פרק ז, וזוהי היה רק אחרי מתן תורה מעת שפירש
מן האשה בשביל שהיה מזומן תמיד לדיבור השם, יעוין שם,
שזהו שזכה לקרני הוד, שחומר לא היה חוצץ מאומה, והיה שכל
נבדל. ודו"ק¹⁴.

הראשון, לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו, ונקשרה דעתו לצור
העולמים, ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו ונתקדש
כמלאכים" עכ"ל. וכשתדקק בלשונו תראה, שכאשר זכה לדבר עם ה' בכל
עת, היה צריך לפרוש מהאשה, אם כן כשעוד לא פרש מהאשה, היה זה לפני
כן, כשלא היה זוכה לדבר עם ה' בכל עת שרצה, וכאן שהיה זה לפני מתן
תורה, עוד לא זכה לזה, לכן היה צריך הכנה.

ומה שכתב הרמב"ם שקרן עור פניו, הוא מדכתיב (שמות לד, כט-ל) –
"וַיְהִי כַּדְבַר מִהָרָה שִׁנֵּי וַשֵּׁנֵי לַחַת הַעֲדַת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרָדְתוֹ מִן הַהָר
וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע פִּי קָרְן עוֹר פָּנָיו כַּדְבָרוֹ אֹתוֹ: (ל) וַיִּרְא אֱהָרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת מֹשֶׁה וְהֵנָּה קָרְן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֹּשֶׁת אֱלֹהִים, ומבאר המשך חכמה,
דסיבת קרן העור הוא מפני שהחומר של משה לא היה חוצץ בינו לשכל,
ונהיה שכל נבדל, לכן קרן עור פניו, וזה היה רק לאחר שירד מהר סיני
כדכתיב בקרא.

¹⁴ תמצית דבריו: משה אמר לאהרן לדבר אל ישראל, ולא דיבר
בעצמו לישראל, כיון שידע משה, שמיד שידבר אל ישראל יהיה
אליו דיבור של השם, ומשה היה מכין את עצמו לפני שמדבר אל
ה', ומה שאמרו חז"ל שהיה משה מדבר עם ה' ללא הכנה, והיה
מוכן ועומד בכל עת לדבר עם ה', זה היה לאחר מתן תורה, ואז
פירש מהאשה, אבל כאן עוד לא היה בדרגה זו.

[ל]

¹⁵ [ל] הנה כשהתלוננו בני ישראל, ואמרנו שאין להם לחם ובשר לאכול (טז,
ב-ג), כתיב (טז, ט-י) – "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהָרֹן אָמַר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קְרְבוּ לִפְנֵי ה' פִּי שָׁמַע אֶת תְּלֹנְתֵיכֶם: (י) וַיְהִי כַּדְבַר אֱהָרֹן אֶל כָּל
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵל הַמֶּלֶךְ וַהֲנֵה פְּבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵינוּ, הנה ציוה
אהרן שיקרבו לפני ה' כו', ומיד כשדיבר אליהם אהרן נפנו ישראל למדבר,

משך חכמה

פרשת בשלח – שבת שירה, פסקא כג - לא

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת הרב יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תכ טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

והמתין לו יהושע כל מ' יום כו' ושם היה יורד לו כנגד כל ישראל רש"י (יומא, עו, א ד"ה זה יהושע). פירוש, דמן ירד בזכות משה (תענית ט, א). וכשמת משה בז' אדר, נסתפקו ממן שבכליהם ארבעים יום, עד ששה עשר בניסן, וכדאיתא בקידושין לח, א. וזה היה בזכות יהושע, ומאין זכה לזה, בשביל אותן ארבעים יום שהמתין למשה בהר. ולכך קאמר, דירד לו מן כנגד כל ישראל, הוא דרך מליצה, על מה שנתפרנסו כל ישראל בשבילו אותן ארבעים יום, ודו"ק¹⁶.

אליעזר אמר לא הפנו אלא על מעשי אבות שנאמר המדבר כו', הוא כשיטתו לעיל (מכילתא, שם) קרבו כדי ליתן הדין, לכן פנו אל זכות אבות להגן עליהם, ודו"ק¹⁶.

[לא]

(טז, יד-טו) - (יד) ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס דק כפפר על הארץ: (טו) ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא פי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה:

מה כונת חז"ל שיהושע ירד לו מן כנגד כל ישראל

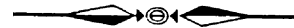
יומא¹⁷ דף עו, א לחם אבירים אכל (תהלים עח, כה) זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל. שעלה עם משה עד תחומי ההר כו'

בזכות משה, ואמרו בקידושין (לח, א) דלכן כשמת משה פסקה זכותו לישראל, ופסק המן. ומוכיח הש"ס בקידושין, שהיה להם נס והיו אוכלים מן המן שבכליהם שירד לפני שמת משה עד ששה עשר בניסן כשבאו לארץ ישראל, ומצאו תבואה בארץ ישראל לאכול, אם כן אכלו בנס ארבעים יום את המן שבכליהם משבעה באדר ועד ששה עשר בניסן, וזה לא היה בזכות משה שכבר מת, אלא היה זה בזכות יהושע שהיה מנהיג ישראל תחת משה. ומנין זכה לזה, אלא זכה לזה יהושע בזכות שהמתין למשה רבינו ארבעים יום ליד הר סיני, וכנגד כל יום שהמתין נסתפקו כל ישראל יום אחד מן המן שבכליהם.

וזה כונת חז"ל שירד ליהושע מן כנגד כל ישראל, על דרך מליצה, כלומר שנזונו מהמן שבכליהם בזכות יהושע ארבעים יום. ולזה נתכון רש"י שכשהמתין למשה ירד לו מן כנגד כל ישראל, היינו שבזכות המתנה זו, ירד בזכותו מן לכל ישראל ארבעים יום לאחר שמת משה.

¹⁸ תמצית דבריו: אמרו חז"ל, שירד מן ליהושע כנגד כל ישראל. וכונתם על פי מה שאמרו בקדושין, שכשמת משה פסק המן לרדת והסתפקו מהמן שבכליהם ארבעים יום, עד שבאו לארץ ישראל ואכלו תבואה חדשה. וזה היה בזכות יהושע, וזכה לזה, בזכות שהמתין יהושע למשה ארבעים יום ליד הר סיני כשעלה לקבל את לוחות הברית, וזה הכונה שירד מן היינו שהסתפקו ממן שבכליהם, כל ישראל בזכותו.

¹⁶ תמצית דבריו: על ציוי אהרן שיקרבו לפני ה', נחלקו במכילתא מהו. רבי יהושע מפרש שיקרבו על שנגלה להם כבוד ה', כדכתיב בקרא, ורבי אלעזר מפרש שיקרבו לפני ה' לדין על שהתלוננו. ולשיטתם הולכים בפירוש הפסוק "ויפנו אל המדבר", דרבי יהושע מפרש, שבא הכתוב ללמד שפנו למדבר רק לאחר שנראה כבוד ה', ולא האמינו לאהרן שיגלה כבוד ה', ורבי אלעזר מפרש, שפנו לבקש זכות אבות שדומים למדבר, שאין להם חטא ועון וימליצו עליהם טוב.

[לא]

¹⁷ [לא] על הפסוק בתהילים (עח, כה) "לָהֶם אֲבִירִים אֲכַל אִישׁ צִידָה שֶׁלָּח לָהֶם לְשֹׁבַע", איתא ביומא (עו, א) "זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל, כתיב הכא איש, וכתיב התם (במדבר כו, יח) קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו". ע"כ ופירש רש"י (יומא, שם) וז"ל "זה יהושע - שעלה עם משה עד תחומי ההר, שנאמר (שמות כד, יג) ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר סיני, והמתין לו יהושע שם כל ארבעים יום, שנאמר (שמות לב, יז) וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה עמהם, ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל." עכ"ל.

ויש לבאר, מה כונת חז"ל בזה, דבודאי אינו כפשוטו, וכי היה צריך יהושע לאכול כמות גדולה כל כך כנגד כל ישראל.

ומבאר המשך חכמה, דהנה איתא בתענית (ט, א) ובעוד מקומות, שמן ירד

